

УДК: 159.9.072.52

Людмила Музичко

Валентина Чарупа

**«ФЛІНДЕРІВСЬКИЙ ОПИТУВАЛЬНИК ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ»:
УКРАЇНОМОВНА АДАПТАЦІЯ МЕТОДИКИ ТА ЇЇ ПСИХОМЕТРИЧНІ
ВЛАСТИВОСТІ**

Музичко Людмила, Чарупа Валентина. «Фліндерівський опитувальник прийняття рішень»: україномовна адаптація методики та її психометричні властивості.

Вступ. Актуальність проблеми прийняття людиною рішення обумовлюється тим, що саме процес вибору визначає її поведінку в сучасних складних і нестабільних умовах. Розуміння стратегій прийняття рішень є важливим як для розвитку когнітивних наук і психології, так і для вирішення практичних завдань – від оптимізації управлінських процесів до вирішення особистих проблем. Дослідження в цій сфері сприяють підвищенню ефективності особистісних і професійних стратегій у різних галузях діяльності.

Мета дослідження: адаптація та встановлення психометричних характеристик «Фліндерівського опитувальника прийняття рішень» (Decision Making Questionnaire, DMQ) L. Mann & I. Janis на україномовній вибірці.

Методи: «Стилі прийняття рішень» S.G. Scott & R.A. Bruce (адаптація А. Сіненко, О. Савченко); «Pure procrastination scale» P. Steel (адаптація О. Журавльових); «Раціональне мислення» (В. Горай, О. Савченко, 2022); «Шкала конфлікту рішень» А.М. О'Коннор (адаптація Л. Колесніченко, А. Гоменюк); «Локус контролю» (модифікація О. Ксенофонтової).

Результати: 1) адаптовано методику DMQ L. Mann & I. Janis для україномовної вибірки; 2) встановлені основні психометричні показники, розроблені тестові норми, запропонована інтерпретативна схема основних показників «Короткого Фліндерівського опитувальника прийняття рішень», придатного для вимірювання стратегій ухвалення рішень.

Висновки: опитувальник в україномовній адаптації придатний для здійснення психологічної діагностики стратегій прийняття рішення особистістю і може бути застосований з науковими та прикладними цілями в різних галузях психології.

Ключові слова: прийняття рішення, стратегія прийняття рішення, адаптація методики, психологічна діагностика, психометричні характеристики

Lyudmila Muzychko, Valentina Charupa. Flinder's Decision-Making Questionnaire: Ukrainian-language adaptation and psychometric properties.

Introduction. The problem of human decision-making has increased in importance because it is the process of choice that determines its behavior in modern complex and unstable conditions. Understanding decision-making strategies is important both for the development of cognitive sciences and psychology, and for solving practical tasks that range from optimizing management processes to solving personal problems. Research in this area can contribute to increasing the effectiveness of personal and professional strategies in various activities.

Aim: to adapt and determine psychometric characteristics of the L. Mann & I. Janis Flinder's Decision-Making Questionnaire (DMQ) on a Ukrainian-language sample.

Methods: S.G. Scott & R.A. Bruce Decision-Making Styles (adapted by A. Sinenko & O. Savchenko), P. Steel Pure Procrastination Scale (adapted by O. Zhuravlyov), Rational Thinking (V. Gorai, O. Savchenko, 2022), A.M. O'Connor Decision Conflict Scale (adapted by L. Kolesnichenko & A. Homeniuk), Locus of Control (modification by O. Ksenofontova).

Results: 1) the L. Mann & I. Janis DMQ was adapted for the Ukrainian-speaking sample; 2) the main psychometric indicators were determined, test norms were developed, and an interpretative scheme of the main indicators of the Short Flinders Decision-Making Questionnaire was proposed.

Conclusions: the Ukrainian-language adaptation of the L. Mann & I. Janis DMQ is suitable for psychological assesement of individuals' decision-making

strategies and can be used for scientific and applied purposes in various fields of psychology.

Key words: decision making, decision making strategy, adaptation of the methodology, psychological diagnosis, psychometric characteristics

Вступ. Адаптація психодіагностичної методики «Фліндерівський опитувальник прийняття рішень» є актуальною з огляду на збагачення теорії сучасної психодіагностики та розширення психологічної практики, яка потребує вимірювання феномену прийняття рішення, зокрема в галузі когнітивної, організаційної, економічної, соціальної психології, психології особистості тощо. Тому створення й вдосконалення інструментарію для вимірювання та оцінки індивідуальних особливостей прийняття рішень є відповіддю на потреби практичних психологів, консультантів, кадрових менеджерів та інших фахівців у якісних діагностичних україномовних інструментах, щодо яких наразі спостерігається дефіцит. Окрім того, адаптована версія цього опитувальника може слугувати науковцям для проведення подальших досліджень у різних галузях психології.

Фліндерівський опитувальник ґрунтується на конфліктній моделі прийняття рішень L. Mann & I. Janis (1977), автори якої виходять з того, що спричинений конфліктом під час прийняття рішень стрес головним чином детермінує нездатність особи досягти якісного прийняття рішення. Щонайменше йдеться про два джерела стресу: занепокоєння щодо серйозних особистих, матеріальних і соціальних втрат, які можуть бути понесені незалежно від обраної альтернативи; занепокоєння щодо втрати репутації та самооцінки, якщо рішення буде неправильним.

Згідно з конфліктною моделлю прийняття рішень існує п'ять основних моделей подолання стресу, спричиненого прийняттям потенційно загрозливого рішення:

- *неусвідомлена прихильність*, коли ігнорується інформація про ризик втрат, натомість особа самовдоволено продовжує йти обраним шляхом;
- *неусвідомлені зміни*: коли некритично приймається будь-який новий

напрямокдій, який є найбільш привабливим / настійно рекомендованим;

- *захисне уникнення*: коли уникнення конфлікту відбувається завдяки затягуванню часу, перекладанню відповідальності на іншу особу або видаванню бажаного за дійсне, щоб підтримати найменш неприйнятну альтернативу (всі прояви пов'язані з високим рівнем стресу, а також неповною і часто упередженою оцінкою інформації, що зі свого боку призводить до помилкових рішень);

- *гіперпильність*: коли особа несамовито шукає вихід з дилеми. Під тиском часу вона імпульсивно хапається за поспішно надумані рішення, які, як їй здається, обіцяють негайне полегшення. Внаслідок емоційного збудження, наполегливості та обмеженої уваги не враховується весь спектр наслідків вибору. Крайньою формою є стан, подібний до паніки (особа коливається між неприємними альтернативами);

- *пильність*: коли з'ясовуються цілі, яких потрібно досягти прийнятим рішенням, аналізується масив альтернатив, ретельно шукається релевантна інформація, неупереджено засвоюється інформація та ретельно оцінюються альтернативи перед тим, як зробити вибір. Пильність асоціюється з помірним рівнем психологічного стресу і є єдиною моделлю подолання, яка дозволяє ухвалювати обґрунтовані та раціональні рішення.

По суті, описану конфліктну модель можна вважати соціально-психологічною теорією прийняття рішень, в якій наявність / відсутність трьох попередніх умов (усвідомлення серйозних ризиків, пов'язаних з альтернативами, яким надається перевага; надія знайти кращу альтернативу; віра в те, що є достатньо часу для пошуку і обмірковування перед тим, як потрібно буде приймати рішення) визначає вибір певного способу подолання конфлікту. До прикладу, прояв пильності залежить від виконання всіх трьох умов, натомість захисне уникнення викликається песимістичним переконанням про невеликі шанси знайти хороше рішення дилеми. Автори вважають, що однакові патерни присутні в репертуарі кожної особи, яка приймає рішення, хоча існують індивідуальні відмінності в тенденції покладатися загалом на діапазон непильного копінгу (захисне уникнення та гіперпильність) для

порятунку або уникнення конфліктних рішень.

Самі ж автори наголошують, що конфліктна модель посідає особливе місце в теорії прийняття рішень та дослідженнях у цьому напрямку. Це єдина модель, яка визначає причини та описує характеристики основних моделей подолання конфлікту, пов'язаного з прийняттям рішень (L. Mann & I. Janis, 1977).

Отже, опитувальник прийняття рішень має на меті виміряти стратегії (моделі поведінки) подолання конфліктів, пов'язаних з прийняттям рішень, яким людина надає перевагу. Хоча у різних дослідженнях, проведених за допомогою DMQ, встановлено валідність його субшкал, однак не було спроб протестувати або валідизувати факторну структуру DMQ як вимірювального інструменту. Цю прогалину взяли заповнити L. Mann, P. Burnett, M. Radford & S. Ford (1993), які на основі змістових моделей створили п'ять теоретичних (узгоджуються з теорією конфлікту рішень). Оскільки шестифакторна модель (пильність, гіперпильність, захисне уникнення, раціоналізація, перекладання відповідальності, прокрастинація) краще відповідала емпіричним даним, подальший аналіз дослідники проводили з метою її вдосконалення. Зрештою, в новій версії опитувальника залишилося 22 пункти, які навантажують чотири основні латентні конструкти: пильність, гіперпильність, перекладання відповідальності та прокрастинація.

Результати описаного дослідження констатують чотирифакторну модель здатності до прийняття рішень, а створений скорочений варіант Фліндерівського DMQ назвали Мельбурнським DMQ. Зазначається, що теоретичне значення Фліндерівського DMQ зберігається в Мельбурнському DMQ, в якому вдосконалено оригінальний інструмент завдяки видаленню невірних та надлишкових пунктів.

Схожі результати було отримано при встановленні надійності, валідності та структури Фліндерівського DMQ групою нідерландських психологів (J. Tuinstra et al., 2000). Їм також не вдалось відтворити оригінальну структуру методики. Натомість для голландської вибірки Мельбурнський DMQ виявився

конвергентним і дискримінаційним інструментом.

Хоча Фліндерівський DMQ розроблявся для вимірювання особливостей прийняття рішення підлітками, вважаємо можливим розширити вікову категорію обстежуваних і здійснювати діагностики серед дорослих. Підставою для цього є отримані J. Tuinstra et al. (2000) результати щодо того, що підлітковий вік є вирішальним етапом у розвитку компетентності прийняття рішень і підлітки, старші за 15 років, демонструють надійний рівень цієї компетентності.

Зважаючи на те, що жодний з опитувальників DMQ ніколи раніше не використовувався в Україні і, таким чином, ніколи не були підтверджені їх психометричні характеристики для української вибірки, вважаємо за потрібне провести дослідження у цьому напрямку.

Мета дослідження – адаптація та встановлення психометричних характеристик «Фліндерівського опитувальника прийняття рішень» (Decision Making Questionnaire, DMQ) на україномовній вибірці.

Завдання дослідження: 1) дослідити сучасний стан розробки методик вимірювання різних аспектів прийняття рішень; 2) здійснити переклад оригінального тексту українською мовою та провести його мовну експертизу згідно чинних стандартів; 3) здійснити перевірку дискримінативності запитань опитувальника та факторної структури; 4) визначити психометричні показники адаптованої версії DMQ; 5) провести стандартизацію субшкал методики та розробити норми для оцінки отриманих результатів.

Методи та організація дослідження. Адаптація методики проводилась у кілька етапів, на першому (січень-травень 2023 р.) здійснювався переклад методики, перевірка внутрішньої структури українськомовного перекладу (за допомогою експлораторного факторного аналізу), визначення рівня дискримінативності запитань (δ (дельта) Фергюсона); на другому (вересень-жовтень 2023 р.) відбувалось визначення надійності-узгодженості (α (альфа) Кронбаха), а також показників конвергентної валідності складників методики (кореляційний аналіз за Пірсоном), первинна стандартизація процедури проведення опитування та шкал методики (критерій М.А. Плохинського,

встановлення тестових норм за процедурою розподілу на квартилі); на третьому (січень 2024 р.) проводилась перевірка надійності-стійкості за процедурою «тест-ретест» (кореляційний аналіз за Пірсоном).

Авторський варіант «Фліндерівського DMQ» складається з 31 твердження, які об'єднуються у 6 субшкал: пильність, гіперпильність та захисне уникнення (субшкали першого порядку), а інші 3 вимірюють різні форми останнього – раціоналізація, перекладання відповідальності та прокрастинація (субшкали другого порядку). У відповідях на запитання опитувальника використовується трьохбальна шкала оцінювання: «так» – 2 бали, «іноді» – 1 бал, «ні» – 0 балів. Стандартна інструкція до опитувальника така: «Люди відрізняються тим, як вони приймають рішення. Будь ласка, вкажіть, як ви приймаєте рішення, обравши для кожного запитання відповідь, яка найкраще відповідає вашому звичайному стилю».

Для встановлення конвергентної валідності застосовувались такі опитувальники: «Стили прийняття рішень», розроблений S.G. Scott & R.A. Bruce (україномовна адаптація А. Сіненко, О. Савченко, 2023) (україномовна версія методики не опублікована, для проведення дослідження надана авторами); методика «Pure procrastination scale» Р. Steel (україномовна адаптація О. & О. Журавльових, 2019); методика «Раціональне мислення» (В. Горай, О. Савченко, 2022) (україномовна версія методики не опублікована, для проведення дослідження надана авторами); «Шкала конфлікту рішень» А.М. O'Connor (україномовна адаптація Л. Колесніченко, А. Гоменюк, 2025); «Локус контролю» (модифікація О. Ксенофонтової, україномовна адаптація поки відсутня, у використанні лише офіційний переклад).

Методи математично-статистичного аналізу вказані при описі процедури дослідження, для цього використана комп'ютерна програма SPSS (версія 26).

Вибірка дослідження. Для проведення адаптації було створено вибірку стандартизації (N=105 на перших двох етапах (58,1% жінок, 41,9% чоловіків різного віку та виду зайнятості) та N=38 (59,5% жінок, 40,5% чоловіків з аналогічними характеристиками) на третьому етапі).

Результати та їх обговорення. На першому етапі вирішувалось основне завдання – переклад основних елементів методики з англійської мови на українську. Паралельно працювали дві особи (одна має психологічну освіту та підтверджений рівень знання англійської мови (B2), друга не має психологічного фаху, однак має високий рівень знання англійської (C1). Зіставлення двох варіантів дало можливість сформулювати робочий варіант опитувальника, який пройшов оцінювання за процедурою експертної оцінки. Враховуючи отримані рекомендації експертів, був створений прикінцевий варіант перекладу. Також було застосовано процедуру зворотного перекладу для встановлення відповідності оригінальному тексту методики, що також оцінювались експертами (рівень володіння англійською мовою C1, B2).

Порівняння тексту оригінальної методики та зворотного перекладу дає підстави вважати, що сенс запитань при перекладі збережений і вони можуть бути піддані подальшій адаптації.

Далі відбувалась перевірка рівня дискримінативності кожного запитання опитувальника, для чого використовувався показник δ -Фергюсона. Вдалось встановити, що майже всі запитання методики (окрім трьох) мають достатню та високу розподільчу здатність (коливається в межах 0,4663 - 0,888) і придатні для того, аби розподіляти відповіді обстежуваних за різними категоріями. Три запитання показали низьку дискримінативну спроможність: №3 – 0,40345, №11 – 0,33524, №19 – 0,3386243. На цьому етапі цю обставину ми лише взяли до уваги до моменту прийняття остаточного рішення щодо того, чи будуть вони залишені у такому вигляді, чи будуть змінені або вилучені.

У процесі експлораторного факторного аналізу (за методом головних компонентів з проведенням обертання матриці Varimax normalized) отримано кілька факторних моделей. Оскільки на початку нашої метою було зберегти авторську структуру методики, то ми почали аналіз саме шестифакторної структури, результати якої виявились незадовільними, про що свідчить факторне навантаження запитань, яке представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Факторне навантаження запитань «Фліндерівського DMQ».

№	Субшкала	Факторні навантаження					
		факто р 1	факто р 2	факто р 3	факто р 4	факто р 5	факто р 6
3	Пильність	-0,053	0,074	0,746	-0,119	0,082	-0,009
7	Пильність	-0,001	-0,311	0,573	-0,012	-0,181	0,269
11	Пильність	0,094	-0,145	0,654	-0,031	0,100	-0,063
14	Пильність	0,394	-0,319	0,399	-0,309	0,093	0,077
19	Пильність	-0,083	-0,047	0,621	-0,065	-0,200	-0,204
24	Пильність	0,218	-0,025	0,537	-0,239	-0,204	-0,058
1	Гіперпильність	0,662	0,270	0,032	-0,316	0,251	0,132
6	Гіперпильність	0,212	0,369	-0,439	-0,065	-0,145	-0,006
21	Гіперпильність	0,650	0,165	0,182	0,196	-0,106	-0,161
25	Гіперпильність	0,421	0,201	0,119	0,529	-0,095	-0,412
31	Гіперпильність	0,497	0,230	0,020	0,240	-0,031	-0,040
4	Ухилення прийняття рішення	0,036	0,238	-0,137	0,218	0,662	0,073
10	Ухилення прийняття рішення	0,722	0,077	0,004	-0,037	0,091	0,132
15	Ухилення прийняття рішення	0,328	0,561	-0,081	0,160	0,218	0,306
23	Ухилення прийняття рішення	0,528	0,285	-0,150	0,250	0,099	-0,049
26	Ухилення прийняття рішення	-0,040	0,119	0,003	0,082	0,039	0,612
5	Перекладання відповідальності	0,131	0,730	-0,085	-0,014	0,317	-0,045
8	Перекладання відповідальності	0,017	0,460	-0,251	0,301	0,394	-0,219

18	Перекладання відповідальності	0,469	0,405	-0,168	0,234	0,080	0,479
22	Перекладання відповідальності	0,056	0,739	-0,150	0,068	-0,068	0,167
28	Перекладання відповідальності	0,110	0,575	-0,019	0,331	-0,359	0,279
9	Прокрастинація	0,612	-0,054	-0,056	0,177	-0,128	0,074
12	Прокрастинація	0,330	0,277	-0,249	0,325	0,152	0,171
17	Прокрастинація	0,236	0,405	-0,077	0,407	0,161	0,273
27	Прокрастинація	0,307	0,152	-0,301	0,508	0,319	-0,049
30	Прокрастинація	0,302	0,158	-0,202	0,482	0,063	0,258
2	Раціоналізація	0,089	-0,071	0,091	0,101	0,759	0,106
13	Раціоналізація	0,237	0,106	0,015	0,418	0,112	0,104
16	Раціоналізація	0,021	0,180	-0,288	0,321	0,346	0,400
20	Раціоналізація	0,034	-0,035	-0,194	0,733	0,158	0,097
29	Раціоналізація	0,680	-0,119	0,048	0,263	0,206	-0,121
Відсоток сумарної дисперсії		12,79 6	23, 020	32, 346	41, 193	47, 945	53, 124

Для подальшої роботи обрано найбільш гомогенну модель, яку складають 4 незалежних фактори, що пояснюють 53,1% загальної дисперсії, і у такий спосіб закладено підґрунтя для зміни вихідної структури оригінального опитувальника. Факторне навантаження питань, які описують ці фактори, представлене у табл. 2.

Таблиця 2

**Факторне навантаження запитань чотирифакторної моделі
«Фліндерівського DMQ»**

№	Субшкала	Факторні навантаження			
		фактор 1	фактор 2	фактор 3	фактор

					4
3	Пильність	-0,179	0,020	0,738	0,175
7	Пильність	0,071	-0,048	0,671	-0,397
11	Пильність	-0,045	0,230	0,579	-0,239
19	Пильність	-0,234	-0,014	0,652	-0,116
1	Гіперпильність	-0,076	0,737	0,041	0,343
21	Гіперпильність	0,265	0,642	0,176	0,042
31	Гіперпильність	0,331	0,521	0,006	0,041
10	Гіперпильність	0,141	0,814	-0,068	-0,067
5	Перекладання відповідальності	0,117	0,262	-0,140	0,718
22	Перекладання відповідальності	0,414	-0,040	-0,003	0,647
28	Перекладання відповідальності	0,604	-0,044	0,117	0,420
8	Перекладання відповідальності	0,165	0,041	-0,304	0,594
12	Прокрастинація	0,511	0,171	-0,250	0,275
17	Прокрастинація	0,664	0,239	-0,078	0,234
27	Прокрастинація	0,503	0,263	-0,334	0,134
30	Прокрастинація	0,715	0,199	-0,262	-0,054
Відсоток сумарної дисперсії		14,667	28,910	41,859	53,288

Отже, чотирифакторний варіант методики має чітку внутрішню структуру, що складається з субшкал: пильність, гіперпильність, перекладання відповідальності та прокрастинація. Захисне уникнення представлене лише у двох формах, емпіричного підтвердження існування фактору раціоналізації не було отримано. Припускаємо, що розумове уникнення не є окремим патерном подолання, а може бути доповненням / виправданням прокрастинації та перекладання вини на когось іншого. Вочевидь, отримані нами результати є

співзвучними з описаними вище – нам також не вдалось підтвердити авторську структуру вихідної методики, а деякі запитання потрапили до інших факторів.

Перевірка надійності-узгодженості субшкал нової версії методики, яку ми назвали «Коротким Фліндерівським DMQ», проводилась за допомогою критерію α -Кронбаха, який слугував орієнтиром у разі ухвалення рішення про включення / вилучення запитання зі складу субшкали. Значення критерію α -Кронбаха для окремих субшкал такі: для шкали «пильність» ми отримали показник 0,663, шкали «гіперпильність» – 0,690, шкали «перекладання відповідальності» – 0,669 і шкали «прокрастинація» – 0,732, що свідчить про достатньо високий рівень узгодженості питань за субшкалами. Можемо констатувати, що змістовно виокремлені субшкали описують своєрідні стратегії прийняття рішення. Повертаючись до трьох запитань, щодо яких ми мали сумнів через їх недостатній рівень дискримінативності, зазначимо, що і в авторській, і в обраній нами моделі методики вони чітко вкладаються в один і той самий фактор (пильність), а значення критерію α -Кронбаха (0,574-0,625) говорить на користь їхньої присутності в тексті методики.

Для кваліфікації валідності субшкал застосовувалась процедура встановлення конвергентної валідності, що передбачає аналіз коефіцієнтів кореляції адаптованої версії методики з іншими психодіагностичними інструментами, які вимірюють змістовно схожі психологічні явища (перелік див. вище). Значущі результати кореляційного аналізу наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Результати перевірки конвергентної валідності стратегій прийняття рішень.

Методика	Показники	Стратегії прийняття рішення			
		П	ГП	ПВ	Пр
«Шкала конфлікту рішень» А.М. О'Коннор	ефективність прийняття рішення	0,238*	-0,246*	-0,245*	-0,357**
«Стили прийняття	раціональний стиль	0,516**	-	-0,204*	-0,330**

рішень» S.G. Scott & R.A. Bruce	уникаючий стиль	-0,219*	0,482**	0,432**	0,714**
	залежний стиль	-	0,306**	0,308**	-
«Локус контролю» (модифікація О.Г. Ксенофонтової)	загальна інтернальність	0,364**	-0,263**	-0,299**	-0,394**
«Pure procrastination scale» P. Steel	прокрастинація прийняття рішення	-0,256**	0,463**	0,348**	0,715**

Примітки: П – пильність, ГП – гіперпильність, ПВ - перекладання відповідальності, Пр – прокрастинація; кореляція значуща: * – на рівні $p < 0,05$ та ** – на рівні $p < 0,001$.

Встановлено, що стратегія прийняття рішення «пильність» пов'язана з ефективністю прийняття рішення ($r = 0,238$; $p \leq 0,05$), оскільки вона виступає у якості єдиного конструктивного підходу до подолання стресу, викликаного ситуацією прийняття рішення та дозволяє ухвалювати обґрунтовані та раціональні рішення; з раціональним стилем прийняття рішень ($r = 0,516$; $p \leq 0,001$), в чому виявляється її суттєва ознака, пов'язана саме з раціональністю; з інтернальністю ($r = 0,364$; $p \leq 0,001$), бо проявляється усвідомленим пошуком інформації, оцінкою альтернатив та відповідальним ставленням до якості прийнятого рішення та його наслідків. Також встановлено негативний зв'язок з уникаючим стилем прийняття рішень ($r = -0,219$; $p \leq 0,05$), який на поведінковому рівні виявляється відсутністю активності, притаманній прояву стратегії пильності; негативну кореляцію зі схильністю до прокрастинації рішень ($r = -0,256$; $p \leq 0,001$), яка виявляє неконструктивність у прийнятті рішення через деструктивне відкладання ухвалення рішення.

Щодо показників стратегії «гіперпильність» – вони негативно корелюють з показниками ефективності прийняття рішення ($r = -0,246$; $p \leq 0,05$), бо вона не відноситься до ефективних стратегій; з показниками інтернальності ($r = -0,263$; $p \leq 0,001$), оскільки на поведінковому рівні її прояву відсутнє покладання особи на себе, натомість виявляється залежність від сторонньої думки; також вони позитивно корелюють з показниками уникаючого ($r = 0,482$; $p \leq 0,001$) та

залежного стилів прийняття рішення ($r = 0,306$; $p \leq 0,001$), бо імпульсивне коливання між альтернативами та потреба мати наставника узгоджується з сутністю стратегії; з прокрастинацією у прийнятті рішення ($r = 0,463$; $p \leq 0,001$), оскільки нервовий пошук прийнятної альтернативи спричинює відтермінування ухвалення рішення.

Показники стратегії *«перекладання відповідальності»* негативно корелюють з показниками ефективності прийняття рішення ($r = -0,245$; $p \leq 0,05$), оскільки втрата суб'єктності особистістю знижує рівень ефективності прийняття нею рішень; з показниками інтернальності ($r = -0,299$; $p \leq 0,001$), так як нездатність брати на себе відповідальність притаманна екстернальному локусу контролю; показниками раціонального стилю ($r = -0,204$; $p \leq 0,05$), оскільки прояв стратегії не передбачає самостійного пошуку релевантної інформації, її оцінки та аналізу; та позитивно корелюють з показниками прокрастинації у прийнятті рішення ($r = 0,348$; $p \leq 0,001$), оскільки відкладання ухвалення рішення зумовлюється перекладанням відповідальності; з показниками унікаючого стилю прийняття рішення ($r = 0,432$; $p \leq 0,001$), бо поки людина не візьме на себе відповідальність за ухвалення власних рішень – вона не буде здатною до цього.

І насамкінець показники стратегії *«прокрастинація»* позитивно корелюють з показниками унікаючого стилю прийняття рішення ($r = 0,714$; $p \leq 0,001$), оскільки прокрастинація змістовно може вважатися уникненням дії); з прокрастинацією у прийнятті рішення ($r = 0,715$; $p \leq 0,001$), є змістовно близькими явищами; та негативно корелюють з показниками ефективності прийняття рішення ($r = -0,357$; $p \leq 0,001$), бо збільшення терміну, впродовж якого не ухвалюється рішення, зменшує ймовірність його ухвалення взагалі; з показниками інтернальності ($r = -0,394$; $p \leq 0,001$), йдеться про два протилежні явища.

Отже, можемо констатувати, що отримані кореляційні зв'язки свідчать про те, що складники адаптованої версії «Фліндерівського DMQ» вимірюють саме ті психологічні явища, які він призначений діагностувати.

З метою стандартизації методики було здійснено низку процедур. Для обрання її способу емпіричні дані перевірялись на нормальність розподілу за допомогою критерію М. Плохинського, для чого аналізувались описові статистики, які подані у табл. 4.

Таблиця 4

Описова статистика за субшкалами опитувальника

Показники описової статистики	Субшкали україномовного варіанту методики			
	П	ГП	ПВ	Пр
Коефіцієнт асиметрії (А)	1	0	0	0
Стандартна помилка асиметрії (mА)	8	8	7	8
Коефіцієнт ексцесу (Е)	7,15	3,97	2,56	3,03
Стандартна помилка ексцесу (mЕ)	1,364	2,073	1,818	2,017
Мінімальне значення (min)	-2,157	0,211	0,520	0,405
Максимальне значення (max)	0,236	0,236	0,236	0,236
Середнє значення (М)	5,362	-0,713	-0,164	-0,399
Стандартне відхилення (SD)	0,467	0,467	0,467	0,467

Розподіл можна вважати нормальним у разі, коли показники асиметрії (А) і ексцесу (Е) менші за потроєне значення відповідних стандартних помилок (mА, mЕ). Отримані результати засвідчують, що дані за всіма субшкалами, окрім субшкал пильності, розподіляються згідно закону нормального розподілу. Для останньої значення $E (7,15) > 3 \times mE (1,364)$, тому для формування тестових норм за субшкалами було обрано процедуру розподілу на квартилі, оскільки вона не потребує нормальності розподілу даних. У табл. 5 представлені тестові норми за субшкалами методики, які дозволяють здійснити оцінку індивідуальних проявів стратегій ухвалення рішень.

Таблиця 5

Норми для субшкал «Короткого Фліндерівського DMQ»
(україномовна адаптація)

Субшкала	Рівень індивідуального результату		
	високий	середній	низький
Пильність	8	7	0-6
Гіперпильність	6-7	3-5	0-2
Перекладання відповідальності	4-8	2-3	0-1
Прокрастинація	4-8	2-3	0-1

Субшкала «пильність». *Високий рівень:* особа, яка приймає рішення, здатна визначати цілі, стосовно яких ухвалює рішення, збирати релевантну інформацію щодо можливих альтернатив, засвоювати інформацію неупереджено та ретельно оцінювати альтернативи перед здійсненням вибору; здатна приймати обґрунтовані та раціональні рішення.

Низький рівень: внаслідок посилення стресової реакції втрачає здатність до прийняття раціонального рішення, виявляє упередженість та / чи недостатньо ретельно шукає інформацію для визначення альтернатив, може не чітко уявляти / не мати цілі, щодо яких потрібно ухвалити рішення.

Субшкала «гіперпильність». *Високий рівень:* особа, яка приймає рішення, знаходиться під тиском ліміту часу, тому переживає сильний стрес. Для того, аби його позбутися, відчайдушно шукає вихід з дилеми, імпульсивно хапається за поспішно надумані рішення, що, як їй видається, обіцяють негайне полегшення. Емоційне збудження не сприяє зосередженню уваги на широкому спектрі наслідків вибору «прийнятної» альтернативи. Посилення емоційного стресу можуть набути крайнього вияву – стану, подібного до паніки, в якому особа коливається між неприємними альтернативами.

Низький рівень: внаслідок опанування стресом особа має можливість включати інтелектуальне орієнтування у пошуку виходу з дилеми, що знижує імпульсивність ухвалення рішення.

Субшкала «перекладання відповідальності». *Високий рівень:* особа, яка приймає рішення, внаслідок високого рівня стресу виявляє захисне уникнення у формі перекладання відповідальності на іншу людину. Може спостерігатися конструювання бажаної картини ситуації, яку вона видає за дійсну, аби підтримати найменш неприйнятну альтернативу. Це призводить до ухвалення необґрунтованого рішення, оскільки потрібна інформація часто є неповною та оцінюється упереджено.

Низький рівень: за можливого зниження рівня стресу – особа ситуативно може схилитись до визнання необхідності докладання власних зусиль у разі ухвалення рішення, можливе зниження рівня упередженості в оцінці реальної ситуації, яка потребує прийняття рішення.

Субшкала «прокрастинація». *Високий рівень:* особа, яка приймає рішення, за високого рівня стресу виявляє захисне уникнення у формі затягування часу. Вона не здатна повною мірою оцінити інформацію щодо ситуації, яка потребує ухвалення рішення, часто робить це упереджено, що призводить до помилкових рішень.

Низький рівень: у разі опанування стресу, можливе скорочення часу для прийняття рішення за рахунок включення раціонального компоненту оцінки ситуації та орієнтації на дедлайн як термін, після якого рішення втратить сою актуальність.

На третьому етапі адаптації опитувальника проводилась перевірка його надійності-стійкості за процедурою «тест-ретест» (час ретесту – 1 міс.). Нам не вдалось залучити до повторного обстеження усіх учасників первинного опитування, тому на цьому етапі вибірка була втричі меншою. Однак її загальні характеристики відповідали характеристикам первинної вибірки стандартизації. Результати кореляційного аналізу подані в табл. 6.

Таблиця 6

**Результати перевірки надійності-стійкості «Короткого
Фліндерівського DMQ»**

Показник	Пильність	Гіперпильність	Перекладання	Прокрастинація
----------	-----------	----------------	--------------	----------------

ретестової надійності			відповідальності	
Коефіцієнт кореляції Пірсона	0,410*	0,625**	0,683**	0,701**

Примітки: кореляція значуща: * – на рівні $p < 0,05$ та ** – на рівні $p < 0,001$

Результати процедури перевірки надійності-стійкості результатів щодо фактора часу підтверджують високу надійність інструменту. Показником ретестової надійності є коефіцієнт кореляції між двома вимірюваннями на одній вибірці: субшкала «пильність» – 0,410 ($p \leq 0,05$), субшкала «гіперпильність» – 0,625 ($p \leq 0,001$), субшкала «перекладання відповідальності» – 0,683 ($p \leq 0,001$), субшкала «прокрастинація» – 0,701 ($p \leq 0,001$). Вочевидь, показник ретестової надійності для субшкали «пильність», хоча і має статистичну значущість, не є достатньо високим.

Висновки. Здійснено україномовний переклад англomовної методики «Фліндерівський DMQ». Згідно статистичних показників модель, яку складають всі субшкали авторської версії, на україномовній вибірці не вдалось відтворити. З авторських субшкал відтворюються «пильність» та «гіперпильність», а «захисне уникнення» як окремий фактор не відтворюється (однак виділяються дві його форми – перекладання відповідальності та прокрастинація, емпіричного підтвердження існування фактору раціоналізації не було отримано. Натомість, завдяки факторизації, можна описати чотирифакторну модель, яка забезпечує чітку внутрішню структуру методики (субшкали: пильність, гіперпильність, перекладання відповідальності та прокрастинація).

Окремі субшкали продемонстрували високі показники надійності-узгодженості та надійності-стійкості, підтвердили свою валідність щодо вимірювання різних стратегій ухвалення рішень. На вибірці осіб різного віку ($N = 105$) попередньо визначені норми для оцінки індивідуальних результатів, що

дозволяє здійснювати психодіагностичне обстеження не лише підлітків, як передбачалось в авторській методиці. У додатку наведено текст опитувальника, інструкцію до нього та ключ для обробки первинних даних.

Перспективи подальших досліджень. Надалі плануємо перевірити отримані норми на вибірці більшого обсягу та створити власний опитувальник прийняття рішень, що ґрунтується на конфліктній моделі прийняття рішень L. Mann & I. Janis.

Література

1. Журавльова, О., Журавльов, О. (2019). Адаптація україномовної версії психодіагностичної методики «Pure Procrastination Scale». *Теорія і практика сучасної психології*, 1(2). 50–53.
2. Колесніченко, Л., Гоменюк, А. (2025). Адаптація психодіагностичної методики «Шкала конфлікту рішень» О. Коннора українською мовою та її психометричні характеристики. *Перспективи та інновації науки*. Серія «Психологія», (2) 48, 1455-1474.
3. Прикладна психодіагностика в Національній гвардії України: метод. посіб. (2020). (Ред.) І.І. Приходько. НАНГУ.
4. Словник іншомовних слів (2019). (Укл.) Л.В. Музичко, Л.М. Шкарапута, С.М. Морозов. Наукова Думка.
5. Burnet, P.C., Mann, L., Beswick, G. (1989). Validation of the Flinders Decision Making Questionnaire on Course Decision Making by Students. *Australian Psychologist*, 24, 285-292.
6. Mann, L., Radford, M., Burnett, P., Ford, S., Bond, M., Leung, K., Nakamura, H., Vaughan, G., Yang, K. (1998). Cross-Cultural Differences in Self-reported Decision Making Style and Confidence. *International Journal of Psychology*, 33(5), 325-335. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2493708>.
7. Janis, I. L., & Mann, L. (1977). *Decision making: A psychological analysis of conflict, choice, and commitment*. Free Press.

8. Muzychko, L., Kolesnichenko, L., Savchenko, O. (2021). The influence of unhealthy neuroticism on the peculiarities of personal decision making. *Wiadomosci Lekarskie*, 74(11), 2695 – 2699.

References

1. Zhuravlova, O., Zhuravlov, O. (2019). Adaptatsia ukrainomovnoi versii psykhodiagnostychnoi metodyky «Pure Procrastination Scale» [Adaptation of the Ukrainian version of the Pure Procrastination Scale]. *Teoria i praktyka suchasnoi psykholologii*, 1(2). 50-53. [In Ukrainian]

2. Kolesnichenko, L., & Gomenyuk, A. (2025). Adaptatsia psykhodiagnostychnoi metodyky «Shkala konfliktu rishen» O. Konнора ukraïnskoyu movoyu ta yiyi psykhomestrychni kharakterystyky [Ukrainian language adaptation of the O.Connor Decision Conflict Scale and its psychometric characteristics]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seria «Psykhologia»*, 2(48), 1455-1474. [In Ukrainian]

3. Prykhodko, I. I. (2020). Prykladna psykhodiagnostyka v Natsionalnii gvardii Ukrainy [Applied psychodiagnostics in the National Guard of Ukraine]. NANGU. [In Ukrainian]

4. Muzychko, L. V., Shkaraputa, L. M., & Morozov, S. M. (2019). Slovník inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]. Naukova Dumka. [In Ukrainian]

5. Burnet, P. C., Mann, L., & Beswick, G. (1989). Validation of the Flinders Decision Making Questionnaire on Course Decision Making by Students. *Australian Psychologist*, 24, 285-292.

6. Mann, L., Radford, M., Burnett, P., Ford, S., Bond, M., Leung, K., Nakamura, H., Vaughan, G., & Yang, K. (1998). Cross-Cultural Differences in Self-reported Decision-Making Style and Confidence. *International Journal of Psychology*, 33(5), 325-335.
<https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2493708>.

7. Janis, I. L., & Mann, L. (1977). *Decision making: A psychological analysis of conflict, choice, and commitment*. Free Press.

8. Muzychko, L., Kolesnichenko, L., & Savchenko, O. (2021). The influence of unhealthy neuroticism on the peculiarities of personal decision making. *Wiadomosci Lekarskie*, 74(11), 2695-2699.

Додаток 1

«Короткий Фліндерівський DMQ» в україномовній адаптації

Інструкція: Люди відрізняються тим, як вони приймають рішення. Будь ласка, вкажіть, як саме ви приймаєте рішення – для кожного запитання виберіть відповідь, яка найбільше відповідає вашому звичайному способу прийняття рішень.

1.	Я відчуваю величезний тиск часу, коли приймаю рішення.	Н
2.	Я прагну розглядати всі альтернативи.	V
3.	Я вважаю кращим перекладати рішення на інших.	B
4.	Я намагаюся з'ясувати недоліки всіх альтернатив.	V
5.	Я схильний звинувачувати інших, коли рішення виявляються поганими.	B
6.	Я відчуваю себе некомфортно під час прийняття рішень.	Н
7.	Я думаю, як найкраще реалізувати рішення.	V
8.	Навіть після того, як я прийняв рішення, я відкладаю його виконання.	P
9.	Коли мені потрібно прийняти рішення, я довго чекаю (відкладаю), перш ніж почати думати про нього.	P
10.	Я намагаюся чітко визначити свої цілі, перш ніж зробити вибір.	V
11.	Імовірність того, що якась дрібниця може піти не так, змушує мене похитнутись у моїх уподобаннях.	Н
12.	Якщо рішення можу прийняти я або інша людина, я дозволяю іншій людині зробити це.	B
13.	Я відкладаю прийняття рішень, поки не стане надто пізно.	P
14.	Я прагну, волію, щоб люди, які краще поінформовані, вирішували за мене.	B

15.	Я відкладаю прийняття рішень.	Р
16.	Я не можу чітко мислити, якщо я поспішаю з прийняттям рішення.	Н

Ключ:

Відповіді «Ні» – 0 бал, «Іноді» – 1 бал, «Так» – 2 бали.

Субшкали: V = пильність (max = 8), Н = гіперпильність (max = 8), В = перекладання відповідальності (max = 8), Р = прокрастинація (max = 8).

Відомості про авторів

Музичко Людмила Володимирівна, кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки та психології, Київський національний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна

Muzychko, Lyudmila, PhD in Psychology, associate professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.

e-mail: muzychko.liudmyla@kneu.edu.ua,

ORCID ID: 0000-0002-3209-0376

Чарупа Валентина, магістерка, Київський національний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна.

Charupa, Valentina, Master of Psychology, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.

e-mail: valiacharupa@gmail.com

ORCID ID: 0009-0005-4570-5615